

USAID
OD AMERIČKOG NARODA

Implemented by
giz
Deutsche Gesellschaft
für Internationale
Zusammenarbeit (GIZ) GmbH

Sažetak Trećeg Energetskog samit u BiH, 4 - 6. 4. 2017. godine

Opći pregled:

- 6 panela i 5 tehničkih radionica
- Više od 450 učesnika
- 21 medijska kuća je pratila dešavanja na Samitu u Neumu, sveukupno je bilo 168 objavljenih vijesti o Samitu, od čega je 140 objava na internetu, 11 na TV-u, a 17 u štampanim medijima.
- Povratne informacije učesnika o interaktivnom pristupu Samitu bile su dobre, jer su svi sudionici imali priliku uključiti se u raspravu i postavljati pitanja.

Pozdravna obraćanja:

- Maureen Cormack, ambasadorica, Ambasada Sjedinjenih Američkih Država
- Christiane Hohmann, ambasadorica, Ambasada Savezne Republike Njemačke
- Fadil Novalić, premijer, Federacija Bosne i Hercegovine
- Petar Đokić, ministar, Ministarstvo industrije, energetike i rudarstva Republike Srpske
- Sinno Khaldoun, zamjenik šefa, Delegacija Evropske unije u BiH
- Janez Kopač, direktor, Sekretarijat Energetske zajednice
- Edward Ferguson, ambasador, Ambasada Ujedinjenog Kraljevstva Velike Britanije i Sjeverne Irske

Sažetak o Panelima:

Tri važne studije o energiji, predstavljene na Samitu, će uskoro biti dostupne donositeljima odluka iz sektora energetike u BiH i pružit će ključne inpute za donošenje odluka o tome kakvu vrstu i kada graditi nove elektrane. Prilikom donošenja odluka, donositelji odluka trebaju razmotriti neke od slijedećih činjenica: uticaj regije Jugoistočne Europe (SEE) na BiH; cijene električne energije za kućanstva ne odražavaju sve nastale troškove; smanjenje emisija; Razvoj i integracija obnovljivih izvora energije (OIE); neučinkovitost sektora iskopavanja uglja; potreba za rješavanjem prekograničnih problema s ciljem otključavanja blokiranog hidro potencijala u graničnim rijekama.

I. Panel: Strateško planiranje i razvoj energetskog sektora

Prezentacije:

- Okvirna energetska strategija BiH – Kontekst i strateški prioriteti – Mislav Slade-Šilović, viši menadžer, PricewaterhouseCoopers
- Power Sector Note – Dženan Malović, World Bank
- Regionalni hidro master plan – Plan, Marko Košir, Team Leader, Western Balkan Investment Framework

Moderator: Adnan Rondić

USAID
OD AMERIČKOG NARODA

Implemented by
giz
Deutsche Gesellschaft
für Internationale
Zusammenarbeit (GIZ) GmbH

Panelisti:

- Admir Softić, pomoćnik ministra, Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH
- Janez Kopač, direktor, Sekretarijat Energetske zajednice
- Tarik Begić, pomoćnik ministra, Federalno ministarstvo energije, rudarstva i industrije
- Petar Đokić, ministar, Ministarstvo industrije, energetike i rudarstva Republike Srpske
- Ognjen Marković, direktor projekta, USAID EIA

Razgovaralo se o slijedećim temama:

1. Razvoju Okvirne energetske strategije za BiH i slijedeća pitanja/problemi su bili adresirani:
 - a. Utjecaj svjetskog i regionalnog razvoja energetskeg sektora važni su faktori koje treba uzeti u obzir prilikom izrade strateških smjerova razvoja.
 - b. Faktori koji imaju uticaj na energetske sektor u BiH, kao što su:
 - i. Cijene električne energije za kućanstva koje ne odražavaju sve nastale troškove kao ključni faktor za budućnost postojećih postrojenja i onih koji će se izgraditi u budućnosti.
 - ii. Potrebe za novim i zamjenskim kapacitetima
 - iii. Smanjenje emisija
 - iv. Integracija OIE (OIE naknada)
 - v. Neučinkovitost sektora rudnika ugljena
 - vii Uticaj regije
 - viii. Rizik od previše ulaganja
 - c. Ozbiljna "trilema" a kojom se energetske sektor u BiH suočava s obzirom na priuštivost (cijene energije) - održivost (energetska efikasnost, rješenja bez ugljika, obnovljivi izvori energije, smanjenje emisija u velikim postrojenjima za sagorijevanje) - sigurnost opskrbe (novi kapaciteti).
 - d. Opcije proizvodnje električne energije.
2. Power Sector Note- Studija planiranja povećavanja proizvodnje energije za godine 2016-2035, gdje se razgovaralo o slijedećim temama:
 - a. Koji je najbolji „miks“ za povećanje kapaciteta, u budućnosti?
 - b. Koji su rizici i troškovi povezani sa većim troškovima investicija?
 - c. Metodologija za razvijanje Plana za proizvodnju energije, zasnovana na pristupu „Najjeftinije proizvodnje“.
 - d. Analizirani scenariji zasnovani na različitim pretpostavkama u pogledu OIE, EE, CO2 i ograničenja lokalnih zagađivača.
 - e. Različite opcije imaju različite CAPEX i OPEX troškove i izvozne količine.
 - f. Ključne poruke iz prezentacija i diskusija su:
 - i. Značajan rizik sa izvozno orijentiranom strategijom zbog relativno niske prognoze cijena za region
 - ii. Investicije NERP-a imaju snažan ekonomski slučaj, oslobađajući proizvodnju za izvoz

USAID
OD AMERIČKOG NARODA

Implemented by
giz
Deutsche Gesellschaft
für Internationale
Zusammenarbeit (GIZ) GmbH

- iii. Postrojenja na gas nisu ekonomična
 - iv. Potrebno je fokusirati se na razvoj HE i vjetroelektrana
 - v. Pogodne organizacije treba da dobiju softver za planiranje kako bi se proces planiranja mogao nastaviti.
3. Regionalni hidro-master plan - Studija razvoja hidroenergije na zapadnom Balkanu, na kojoj su razmatrana sledeća pitanja:
 - a. Potražnja za električnom energijom u BiH će rasti u periodu od 2020. – 2050. godine
 - b. Postoje praznine u institucionalnim organizacijama i pravnom regulatornom okviru koji sprečava izgradnju hidro elektrana
 - c. Veliki hidro potencijal blokiran je zbog prekograničnih problema
 - d. Trebalo bi da se pronađu preporuke za rešavanje problema vezanih za prekogranična pitanja.
 - e. Postoje praznine u institucionalnim organizacijama i pravnom regulatornom okviru koji sprečava izgradnju hidroelektrana.
 4. Značajan dio panel diskusija je usvojio Zakon o regulatoru sektora električne energije i gasa i sistemu prijenosa električne energije i tržištu električne energije. Diskusije su pokazale da treba uložiti dodatne napore kako bi riješili postojeći problemi koji se odnose na ovaj zakon.
 5. Stručnjaci i donosioci odluka bi trebali, prije donošenja odluke o izgradnji novih kapaciteta, ozbiljno uzeti u obzir ključne poruke iz prezentacija. Važna su tri faktora, pored faktora koji mogu uticati na novo razvijene proizvodne kapacitete: prekomjerne investicije, regionalne cijene i pozitivan uticaj koji bi implementacija NERP-a mogla imati na neto troškove sistema.

II. Panel: Budućnost tržišta električne energije i šeme poticaja

Prezentacije:

- Tržište električne energije u BiH i regionu, stanje, perspektive i interes BiH – Josip Dolić, direktor, Nezavisni operator sistema u BiH
- Maloprodajno tržište – Iskustvo kupaca i novog snabdjevača - Mirsad Šabanović, Director, ASA ENERGIJA
- Reforme sektora električne energije kroz šeme poticaja bazirane na tržišnim principima — Silvana Tiedemann, konsultant, Ecofys

Moderator: Adnan Rondić

Panelisti:

- Bajazit Jašarević, generalni direktor, Elektroprivreda BiH
- Željko Topić, izvršni direktor za razvoj, Elektroprivreda HZHB
- Jasmina Trhulj, ekspert za energetska tržišta, Sekretarijat Energetske zajednice

USAID
OD AMERIČKOG NARODA

Implemented by
giz Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH

- Josip Dolić, direktor, Nezavisni operator sistema u BiH
- Maksim Skoko, izvršni direktor za tehničke poslove, Elektroprivreda RS
- Mirsad Šabanović, direktor, ASA ENERGIJA
- Silvana Tiedemann, konsultant, Ecofys

Razgovaralo se o slijedećim temama:

1. Značajan dio ove panel diskusije bio je posvećen Zakonu o regulatoru sektora električne energije i gasa i sistemu prenosa električne energije i tržištu električne energije. Diskusija je ukazala na potrebu da se ulože daljnji napor kako bi se riješili postojeći problemi u vezi sa ovim zakonom.
2. Balansno tržište funkcionira u BiH i daje konkretne pozitivne rezultate kao što su: smanjena neravnoteža prema bloku Srbija-Hrvatska-BiH; poboljšana sigurnost snabdijevanja; povećane obezbjeđene sekundarne i tercijarne rezerve i smanjene cijene za pomoćne usluge.
3. Funkcionalno balansno tržište je jedan od ključnih faktora za stvaranje organizovanog tržišta električne energije i njegovu integraciju na regionalno tržište.
4. Maloprodajno tržište u BiH funkcionira tamo gdje je 86% raspoloživog tržišta dio koji pripada postojećim preduzećima.
5. Za dalje poboljšanje maloprodajnog tržišta električne energije potrebno je razdvojiti operatore distributivnih sistema (ODS) od vertikalno integrisanih komunalija. Osim toga, poboljšati sistem merenja; uspostaviti mrežni sistem mjerenja, stvoriti preduslove za implementaciju mehanizma za odgovore na potražnju, kao i zajedničku nadmetnu zonu.
6. Novi sistem podsticaja za obnovljive izvore treba pažljivo analizirati i implementirati kako bi se dobio novi impuls za razvoj OIE, kao i stvaranje preduslova za smanjenje naknada za podsticaj.
7. Cijene električne energije za domaćinstva i male komercijalne kupce moraju se posebno uzeti u obzir, imajući u vidu da su tri (četiri) elektroprivredna preduzeća (postojeća) javni snabdjevači gdje su tarife javnih snabdjevača ispod troškova nastalih u sistemu i ne pokrivaju sve stvarne troškove.
8. Što se tiče problema navedenog u tački 6, treba uzeti u obzir da industrijski i drugi komercijalni potrošači subvencionišu domaćinstva. U slučaju da ovi "dobri" kupci zamijene svog snabdjevača problem može da se pojavi sa pitanjem ko će onda nastaviti da subvencionišu domaćinstva?
9. Potrebe za usvajanjem (gorepomenutog) državnog zakona kako bi se stvorile pretpostavke za razvoj *Day-Ahead* i *Intraday* tržišta, kao i za povezivanje sa tržištima u regionu.

III. Panel: Potencijal i mogućnosti energetske efikasnosti

Prezentacije:

USAID
OD AMERIČKOG NARODA

Implemented by
giz
Deutsche Gesellschaft
für Internationale
Zusammenarbeit (GIZ) GmbH

- Potencijal i mogućnosti energetske efikasnosti u BiH – Goran Krstović, voditelj projekta, GIZ; Mak Kamenica, zamjenik direktora, USAID EIA; Sanjin Avdić, voditelj sektora, UNDP
- Obligacione šeme za energetske efikasnost – globalni pregled – Jan Rosenow, konsultant, USAID EIA

Moderator: Adnan Rondić

Panelisti:

- Ljubomir Majdandžić, direktor, Fond za zaštitu okoliša i energetske učinkovitost, Hrvatska
- Pero Ćorić, direktor sektora granskih udruženja, Privredna komora RS
- Sandro Zovko, direktor, Zagrebinspekt
- Sabina Jakupović, direktor, ChenCo
- Sanela Klarić, prorektorica IBU i predsjednica Green Council

Razgovaralo se o slijedećim temama:

1. Predstavljen je potencijal energetske efikasnosti u Bosni i Hercegovini od 5 milijardi KM, zajedno sa podacima za krajnju potrošnju energije u BiH i podaci iz tipologija javnih i stambenih zgrada. Prikazani podaci ukazuju na potencijal za mjere energetske efikasnosti u građevinskom sektoru u BiH.
2. Uvodna prezentacija također je dala pregled potencijala za otvaranje novih radnih mjesta pri ulaganju u mjere energetske efikasnosti i navela proizvodni i uslužni sektor koji se koriste kroz primjenu mjera EE. Također su prezentirana dva finansijska mehanizma, Fondovi energetske efikasnosti i Obligacione šeme energetske efikasnosti.
3. Potreban je sistematski pristup energetske efikasnosti koji će definisati programe, finansijske mehanizme i mjere javnog informisanja kako bi se ovi potencijali mogli postići.
4. Panelisti su se složili da su neophodni održivi mehanizmi finansiranja za mjere energetske efikasnosti, u suprotnom neće se ostvariti prednosti energetske efikasnosti.
5. Poželjno je postepeno povećanje investicija u energetske efikasnost, s obzirom na to da usluge i proizvodna industrija trebaju vremena da se prilagode povećanju potražnje. Taj primjer je dat iz Hrvatske, gdje je veliki porast ulaganja u EE kroz fondove EU došao u usko grlo jer građevinske kompanije nisu mogle da se nose sa potražnjom.
6. Treba pomenuti potrebu za efektivnom kontrolom kvaliteta za radove i materijale, jer su lokalne kompanije ukazale da ne postoje škole i programi obuke za određene potrebne kvalifikacije.
7. Implementacija programa planiranih u Nacionalnom akcionom planu za energetske efikasnost zahtijevaće dodatne kapacitete od strane lokalnih institucija.

IV. Panel: Strateško planiranje u sektoru malih hidroelektrana

Prezentacije:

USAID
OD AMERIČKOG NARODA

Implemented by
giz
Deutsche Gesellschaft
für Internationale
Zusammenarbeit (GIZ) GmbH

- Pristup strateškog planiranja za razvoj hidro-energije u Austriji – primjeri dobre prakse – Lutz Jarczynski, Voditelj projekta, GIZ projekt Poticanje obnovljivih izvora energije u BiH

Moderator: Adnan Rondić

Panelisti:

- Boriša Misirača, direktor, Operator za obnovljive izvore i efikasnu kogeneraciju u FBiH
- Dalibor Muratović, direktor, Direkcija za distribuciju, Elektroprivreda RS
- Jasmin Bešo, član komisije, Regulatorna komisija za energiju u FBiH
- Nebojša Sušić, šef sektora za licence i tehničke poslove, Regulatorna komisija za energetiku RS
- Ozana Bulić, Agencija za vodno područje Jadranskog mora
- Zoran Matelj, predstavnik za BiH, WWF

Razgovaralo se o slijedećim temama:

1. Za bolju zaštitu okoliša malih vodotoka i ekonomično korištenje onih koji su na raspolaganju za izgradnju malih hidroelektrana, ključno je razviti pristup strateškog planiranja za razvoj hidroenergije, sličan onom predstavljenom na Samitu.
2. Da bi se implementirala ova ideja BiH mora odrediti tijelo (tijela) odgovorno/a za izradu ovog strateškog dokumenta i osigurati sredstva za njegov razvoj.

V. Panel: Uslovi za investiranje u projekte bioenergije u regiji (BiH, Hrvatska, Srbija)

Uvodno obraćanje:

- Biljana Trivanović, šef Odsjeka za sekundarnu energiju i projekte, Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH

Prezentacije:

- Uvod u sektor bioenergije u BiH – Nihad Harbaš, konsultant
- Komparativna analiza kvaliteta drvne biomase na BiH tržištu – prvi rezultati - Amila Selmanagić – Bajrović, projekt menadžer, UNDP
- Izvodljivost kogeneracije na biomasu u BiH industriji – pregled studija slučaja - Fahrudin Kulić, ekspert za energetiku, USAID EIA

Moderator: Nihad Harbaš

Panelisti:

- Dušan Gvozdenac, konsultant, USAID EIA
- Goran Mitrović, direktor, MG Gold

USAID
OD AMERIČKOG NARODA

Implemented by
giz
Deutsche Gesellschaft
für Internationale
Zusammenarbeit (GIZ) GmbH

- Lin Herečić, viši suradnik, EKONERG, Hrvatska
- Zlatko Benković, voditelj Službe primarne prerade drva, Ministarstvo poljoprivrede, Hrvatska

Razgovaralo se o slijedećim temama:

1. Uvodne prezentacije dale su pregled trenutnog stanja bioenergetskog sektora u BiH, uključujući zakonodavni i institucionalni okvir, studije potencijala bioenergije, ciljeve za bioenergiju u energetsom *miksi*, šeme podrške, studije pred-izvodljivosti projekata ko-generacije biomase i kontrolu kvaliteta biomase.
2. Panelisti iz Hrvatske i Srbije podijelili su svoja iskustva i stavove o bioenergetskom sektoru u svojim zemljama. Vlasnik jedine elektrane na biogas u BiH koja je uključena u šemu podrške (feed-in tarifa) opisao je izazove ulaganja u takve projekte.
3. Ključne poruke iz prezentacije i diskusije su:
 - a. Zakoni i propisi, planovi sekcija, šeme podrške moraju se periodično ocjenjivati, uključujući povratne informacije od investitora. Ove strateške dokumente treba ažurirati kako bi se osigurala maksimalne socijalne, ekonomske i ekološke koristi u cijeloj zemlji, ali i za lokalne zajednice.
 - b. Za povećanje investicija i korištenje bioenergije potrebna je saradnja između sektora poljoprivrede, šumarstva, industrije, zaštite životne sredine i finansijskog sektora.
 - c. Banke se moraju educirati kako bi smanjile percipirani rizik od bioenergetskih projekata.
 - d. Potrebno je razmotriti podsticaje za korištenje toplotne energije iz biomase, kao i promovisanje korištenja otpada i ograničavanje korištenja usjeva za proizvodnju energije.

USAID
OD AMERIČKOG NARODA

Implemented by
giz
Deutsche Gesellschaft
für Internationale
Zusammenarbeit (GIZ) GmbH

VI. Panel: Elektroenergetski sektor u očima javnosti: Od (ne)informiranosti do (ne)razumijevanja?

Prezentacije:

- Da li javnost dovoljno zna o elektroenergetskom sektoru? - Rezultati ankete – Elma Haverić, USAID EIA
- Elektroenergetski sektor – Kako biti u fokusu medija – Lejla Turčilo, profesorica, Fakultet političkih nauka Sarajevo

Moderator: Adnan Rondić

Panelisti:

- Ana Bokonjić, PR, Elektroprivreda RS
- Edin Zametica, savjetnik, Državna regulatorna komisija za električnu energiju
- Lejla Turčilo, profesorica, Fakultet političkih nauka Sarajevo
- Mirsad Salkić, stručnjak za energetiku
- Rubina Čengiđ, novinarka, Start Magazin
- Elma Haverić, USAID EIA

Razgovaralo se o slijedećim temama:

1. Javnost ima pravo da ima sve informacije i takve informacije treba predstaviti na jasan i razumljiv način.
2. Istraživanje koje je razvio USAID pokazalo je da i široka javnost i mediji imaju malo ili nikakvog razumijevanja o odnosima u sektoru električne energije i ključnim procesima.
3. Službene web stranice relevantnih institucija predstavljaju alate za novinare, a ne za građane; većina građana traži informacije na društvenim mrežama ili medijskim portalima. Općenito korisnici više koriste društvene mreže umjesto zvaničnih web stranica.
4. Važno je kontinuirano adresirati i medije i javnost; potrebno je „posegnuti ka javnosti“, umjesto čekati da se oni zainteresuju za nas i za ono što radimo.
5. Odjeljenja javnog informisanja u elektroenergetskim službama treba da budu proaktivnija u odgovoru na zahtjeve medija.
6. Javnost treba takođe obrazovati, jer samo ako je javnost obrazovana, tada može djelovati na odgovarajući način.
7. Postoji veoma loša slika elektroenergetskog sektora i to treba promijeniti. Postoji i problem sa nedostatkom komunikacijske strategije unutar ovih institucija.
8. Komunikacija treba da bude dvosmjerna i informativna. Sektor električne energije treba da bude proaktivan u komunikaciji sa medijima.

USAID
OD AMERIČKOG NARODA

Implemented by
giz
Deutsche Gesellschaft
für Internationale
Zusammenarbeit (GIZ) GmbH

Sažetak tehničkih radionica:

I. Tehnička radionica: – Pozitivne priče o energetskej efikasnosti u BiH

Moderator: Edin Hadžimusić, USAID EIA

Prezentacija:

- 3 Smart – Marin Bakula, Elektroprivreda HZHB
 - Zeleni ekonomski razvoj – Elvis Hadžikadić, UNDP
 - Statistika energetskej pregleda u zgradarstvu - Ismar Jamaković, CETEOR
 - Video prezentacija Projekta Svjetske banke „Energetska efikasnost u BiH“ – Mustafa Čopelj
1. U okviru ove sesije učesnici su bili upoznati sa 3 Smart projekta (Smart Building-Smart Grid - Smart City), transnacionalnim programom u Dunavskom regionu za uspostavljanje sistema upravljanja energijom u zgradama.
 2. UNDP-ov projekat Zeleni ekonomski razvoj također je predstavio svoje napore usmjerene na smanjenje potrošnje javnih sredstava na potrošnju energije i vode, povećanjem energetske efikasnosti i korištenjem obnovljivih izvora da bi se omogućilo povoljno okruženje za ulaganje u mjere energetske efikasnosti u infrastrukturi, uz stvaranje "zelenih radnih mjesta".
 3. Centar za ekonomski, tehnološki i ekološki razvoj (CETEOR) Sarajevo prezentirao je rezultate izvedenih energetskej pregleda u sektoru građenja u BiH i teškoće u njihovoj implementaciji.
 - Nakon prezentacija, među učesnicima su pokrenuta neka pitanja vezana za neto merenje, integraciju obnovljivih izvora energije i podsticaje. Predstavnici Fonda za zaštitu životne sredine i energetske efikasnosti u Hrvatskoj su podijelili svoje iskustvo na ove teme tokom procesa pridruživanja EU.
 4. Sesija je završena video prezentacijom projekta Svjetske banke "Energetska efikasnost u BiH", koja je pokazala koristi od primjenjenih mjera energetske efikasnosti u objektima javnog sektora.

II. Tehnička sesija za članove fokus grupe: Kako aktivirati tržište energetskej usluga u BiH?

1. Tržište energetskej usluga u BiH je još uvijek u početnoj fazi i susreće se sa brojnim barijerama. Ipak, imajući u vidu interes Bosne i Hercegovine da smanji potrošnju energije, kao i posvećenost zemlje da ispuni svoje ciljeve uštede energije, od velike je važnosti da država uspostavi nove finansijske mehanizme i aktivira svoje tržište energetskej usluga.
2. Nužnost stvaranja strukturiranog tržišta za energetske usluge postala je jasnija i očiglednija u poslednjih nekoliko godina, nakon što se identificirala potreba za generiranjem investicija u privatnom i javnom sektoru, što je dovelo do jačanja lokalne ekonomije i smanjenja javnih troškova.

USAID
OD AMERIČKOG NARODA

Implemented by

giz Deutsche Gesellschaft
für Internationale
Zusammenarbeit (GIZ) GmbH

3. Radionica je poslužila kao platforma za dobijanje sveobuhvatnog pogleda na tržište i jasno definisanje potrebnih budućih koraka kojima bi se svaka zainteresovana strana trebala posvetiti kako bi pomogla uspostavljanju tržišta energetske usluga.